

Správa o konšpiračných teóriách v online prostredí a ekosystéme boja proti dezinformáciám na Slovensku

Pavol Hardoš

Informácie o licenci

Otvorený prístup. Niektoré práva vyhradené. Ako vydavateľ tohto diela chce REDACT podporovať čo najširšie šírenie nášho diela pri zachovaní autorských práv. Preto máme politiku otvoreného prístupu, ktorá umožňuje komukoľvek bezplatný prístup k nášmu obsahu online. Ktokoľvek môže stiahnuť, uložiť, predviesť alebo distribuovať toto dielo v akomkoľvek formáte, vrátane prekladu, bez písomného povolenia. To podlieha podmienkam licencie Creative Commons By Share Alike. Hlavné podmienky sú:

- REDACT a autor(i) sú uvádzaní, vrátane našej webovej adresy
www.redactproject.sites.er.kcl.ac.uk
- Ak používate naše dielo, zdieľate výsledky na základe podobnej licencie

Úplné znenie licencie nájdete na adrese

<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Dizajnoval Julius Haferkorn

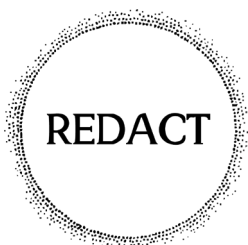
Tlačové údaje

Vydalo REDACT november 2025

© REDACT. Niektoré práva vyhradené.

www.redactproject.sites.er.kcl.ac.uk

REDACT je podporovaný programom CHANSE ERA-NET Co-fund, ktorý získal finančné prostriedky z programu Európskej únie pre výskum a inovácie Horizont 2020 na základe grantovej dohody č. 101004509. Výskum týkajúci sa Poľska a Slovenska je financovaný Slovenskou akadémiou vied.

**Funded by
the European Union**

Obsah

Zhrnutie	4
1. História a kontext konšpiračných teórií na Slovensku	6
2. Slovenské online prostredie a konšpiračné online prostredie	8
3. Prípadová štúdia: Teória Veľkej výmeny na Slovensku	11
4. Prípadová štúdia: Konšpiračné teórie o „gender ideológii“ a „LGBT ideológii“	14
5. Sektor boja proti dezinformáciám na Slovensku	17
Zdroje	19

Zhrnutie projektu REDACT

Projekt REDACT analyzoval, ako digitalizácia ovplyvňuje formu, obsah a dôsledky konšpiračných teórií, vrátane online sociality a offline akcií a účinkov. Namiesto toho, aby digitalizáciu vnímal ako proces s univerzálnymi výsledkami alebo konšpiračné teórie ako rovnaké v priestore a čase, projekt REDACT sa zameriaval na online konšpiračné teórie a organizácie bojujúce proti dezinformáciám vo vybraných európskych krajinách. Na projekte sa podieľal tím 14 výskumníkov, ktorí analyzovali údaje zo západnej Európy, strednej Európy, Pobaltia a Balkánu.

Metodika

Projekt pomocou kľúčových slov z rôznych tém konšpiraných teórií zhromaždil 6 miliónov príspevkov z Twitteru/X, Facebooku, Instagramu a Telegramu v rokoch 2019 – 2024. Výskumníci použili kombináciu digitálnych metód a stratégií dôkladného čítania na analýzu datasetov. Každý regionálny tím tiež uskutočnil etnografické rozhovory s kľúčovými členmi organizácií bojujúcich proti dezinformáciám v celej Európe. Na všetky tieto metódy a zistenia sa uplatnili politické, sociálne a ekonomické kontexty.

O autorovi

Pavol Haroš je odborným asistentom na Ústave európskych štúdií a medzinárodných vzťahov Fakulty spoločenských a ekonomických vied Univerzity Komenského v Bratislave. Jeho výskumné záujmy sa zameriavajú na demokratickú teóriu, politickú filozofiu a epistemické aspekty demokratickej politiky, odbornosti a konšpiračných teórií. Je tiež členom hodnotiacej komisie iniciatívy Konspiratori.sk, ktorá spravuje verejnú databázu slovenských a českých webových stránok, ktoré šíria pochybný, zavádzajúci, podvodný, konšpiračný alebo propagandistický obsah.

Kľúčové zistenia

- **Zakorenené historické naratívy:** Konšpiračné myslenie nadväzuje na dlhodobu prítomné motívy národného utrpenia a podozrievavosti voči Západu. Tieto motívy robia moderné konšpiračné rámce (napríklad proti-Sorosovský či protirodový diskurz) zrozumiteľnými a politicky účinnými.
- **Vstup do politického hlavného prúdu:** Politickí aktéri opakovane využívali konšpiračné rámce vo svoj prospech (obdobie Mečiara, roky 2015, 2018, 2023–2025), čím z nich urobili účinný nástroj stránickej mobilizácie.
- **Ekosystém platforiem a moderovanie obsahu:** Hlavnými kanálmi šírenia sú Facebook a YouTube, zatiaľ čo Telegram predstavuje odolný sekundárny priestor, ktorý si publikum udržiava a ďalej ho radikalizuje, keď sa sprísňuje moderovanie. Obmedzené, nekonzistentné zásahy platforiem či štátu sa často prezentujú ako „cenzúra“, čo posilňuje pocit prenasledovania a utvrdzuje publikum v tom, že je obeťou – a zároveň ho presúva na menej regulované kanály.
- **Slabé hranice medzi okrajom a hlavným prúdom:** Influenceri, politici a konšpiračné médiá bežne prenikajú do mainstreamového priestoru, zosilňujú šírenie týchto naratívov a získavajú aktivistov pre stránickú politiku.

- **Opakované využívanie a prispôsobovanie tém:** Témy sa menia podľa aktuálnych kríz (migranti → gender → COVID → Ukrajina → voľby), no aktéri opakovane siahajú po rovnakých základných motívoch – odpor voči elitám a nedôvera k Západu – ktoré prispôbujú novým okolnostiam.
- **Frustrácie ako zdroj náchylnosti ku konšpiračnému mysleniu:** Skutočné spoločenské problémy, ako korupcia, sociálna neistota či zlyhávajúce inštitúcie, sú často premenené na konšpiračné vysvetlenia namiesto toho, aby sa riešili prostredníctvom verejných politík.
- **Prepojené naratívy posilňujú polarizáciu:** Diskurzy o „gender ideológii“, „Veľkej výmene“ obyvateľstva, antivakcinačné naratívy, útoky na mimovládne organizácie či proruské rámce sa vzájomne prepájajú do mnoho-tematického ekosystému, ktorý prehľbuje spoločenskú polarizáciu.
- **Klesajúca dôvera v tradičné médiá:** Vnímaná politizácia a oligarchické vlastníctvo tradičných médií oslabujú dôveru verejnosti, čím sa zvyšuje otvorenosť voči alternatívnym a konšpiračným zdrojom informácií.
- **Sektor boja proti dezinformáciám pod tlakom:** Iniciatívy občianskej spoločnosti zamerané na monitoring, overovanie faktov a budovanie odolnosti sú malé, finančne závislé od donorov a často politicky napádané, čo oslabuje ich kapacity aj legitimitu.
- **Zvraty vo vládnej politike oslabujú odolnosť:** Rušenie alebo oslabovanie opatrení proti dezinformáciám – napríklad demontáž inštitucionálnych kapacít po roku 2023 – znižuje schopnosť štátu reagovať na dezinformačné hrozby a zároveň umožňuje, aby sa nositelia konšpiračných naratívov presadzovali vo verejných funkciách.

Odporúčania

1. **Zaobchádzajte s konšpiračnými teóriami ako so samostatným javom:** skúmajte, čo ich robí príťažlivými a čím sa líšia od bežnej dezinformácie.
2. **Riešte celý ekosystém, nielen sociálne médiá:** je potrebné mapovať offline aj online aktérov, inštitúcie a kanály, ktoré konšpiračnú scénu udržiavajú.
3. **Riešte základné problémy prostredníctvom politík:** uprednostňujte reformy v oblasti boja proti korupcii, sociálneho zabezpečenia, súdnictva a verejnej správy, aby faktické a fungujúce inštitúcie obmedzili živnú pôdu pre konšpiračné teórie.
4. **Uprednostnite riešenia zamerané na celú spoločnosť, nie len na technológie:** konšpiračné príbehy predchádzajú platformám – je potrebné kombinovať sociálne politiky, zapájanie komúnít a komunikáciu, nie len technické opravy.
5. **Vytvárajte riešenia na mieru a založené na dôkazoch:** Jedno riešenie nie je vhodné pre každú situáciu. Dôvody pre prijatie politických konšpiračných teórií namierených proti rodovej rovnosti, Ukrajine alebo migrantom sa môžu výrazne líšiť a môžu si vyžadovať odlišné riešenia.
6. **Uznajte politický rozmer:** Konšpiračné teórie sú často šírené elitami a majú politický charakter; priame protiopatrenia musia byť v praxi neustranné, transparentné vo svojom odôvodnení a zohľadňovať demokratické normy.
7. **Chráňte a posilňujte nezávislé inštitúcie a žurnalistiku:** je potrebné financovať a právne zabezpečiť verejnoprávne médiá, investigatívne redakcie, regulátorov a nezávislé médiá, aby sa obnovila dôvera a zabránilo sa ich ovládnutiu.

- 8. Investujte do občianskych kapacít a rýchlej reakcie:** poskytnite stabilné, viacročné financovanie mimovládnyh organizáciám a vytvorte medzirezortné, neustranné jednotky rýchlej reakcie na koordinovanú komunikáciu, overovanie faktov a vysvetľovanie založené na dôkazoch.
- 9. Rozširujte praktickú mediálnu gramotnosť:** Je nevyhnutné viesť celoštátne programy pre všetky vekové skupiny, ktoré prepoja mediálne zručnosti s reálnymi miestnymi problémami (korupcia, zdravie, infraštruktúra, dôchodky) a využijú dôveryhodných miestnych poslov (učiteľov, lekárov, komunálnych lídrov).
- 10. Regulujte platformy k zvýšeniu transparentnosti a lokálnych kapacít:** je nutné tlačiť platformy k poskytovaniu detailných údajov o moderovaní, k silnejším slovenským tímom na moderovanie obsahu, k spolupráci s regulátormi a k opatreniam, ktoré demotivujú šírenie dezinformácií.
- 11. Vyhnite sa tvrdej cenzúre; trvajte na riadnom postupe:** akékoľvek právne opatrenia musia mať jasné kritériá, súdny dohľad a rýchlu, primeranú implementáciu – prioritou je transparentnosť pred tajnými odstráneniami obsahu.
- 12. Koordinujte medzinárodne a umožnite dohľad:** je potrebné pracovať na úrovni EÚ pri zdieľaní analýz hrozieb a najlepších praktík; publikujte otvorené, pravidelné národné správy a verejné databázy sledujúce konšpiračné trendy, dosah a politické reakcie.
- 13. Financujte deradikalizáciu a cesty von:** je žiadúce podporovať komunitné programy, ktoré pomáhajú silne angažovaným konzumentom opustiť uzavreté konšpiračné komunity a znovu sa zapojiť do občianskeho života.

1. História a kontext konšpiračných teórií na Slovensku

Aby sme pochopili šírenie konšpiračných teórií na Slovensku v súčasnosti, je potrebné stručne sa pozrieť na ich históriu a politický kontext. Hoci sa témy menili, slovenské konšpiračné teórie sa neustále opierali o naratívy národného utrpenia a zahraničných hrozieb.

V devätnástom storočí bolo Slovensko súčasťou mnohonárodnostných habsburských území, kde sociálnu rozorvanosť pod autoritárskou monarchiou zhoršovali etnické rozpory a neefektívnosť štátu. Hospodárske otrasy, politické nepokoje a zintenzívňujúce sa etnické konflikty zvýšili atraktivnosť príbehov o „tajnej elite“: Židia, slobodomurári a iní údajní temní aktéri boli obviňovaní zo sociálnych problémov a podkopávania štátu a viery. Antisemitské konšpiračné mýty kolovali v konzervatívnych a cirkevných sieťach a pripravovali kultúrnu pôdu pre neskoršie fašistické hnutia, najmä počas vojnového slovenského štátu.

Rovnako ako dnes, aj vtedy sa spoločenské obavy ľahko premietali do konšpiračných vysvetlení. Napríklad roľnícke povstanie na východnom Slovensku v roku 1831, niekedy nazývané aj Cholerové povstanie, bolo čiastočne vyvolané cholerou a fámami, že oficiálne opatrenia na potlačenie choroby sú súčasťou sprisahania elít s cieľom zabiť roľníkov a zmocniť sa ich majetku.

Slovenský nacionalistický diskurz mal od 19. storočia tendenciu romantizovať „nedotknutý“ spôsob života v protiklade k modernizačným vplyvom Západu. Zároveň tento nacionalistický diskurz vykresľoval osud národa ako sériu nespravodlivostí, tragédií a strát, čím budoval národnú identitu „obete“, kde za kolektívne utrpenie Slovákov sú zodpovední zlí „iní“.

Tieto nacionalistické príbehy nielenže opisovali historické udalosti, ale aj predurčovali publikum k tomu, aby interpretovalo nejednoznačné alebo tragické udalosti cez konšpiračnú

optiku, keďže každá viktimizácia predpokladá existenciu skutočných alebo vymyslených páchatelov. Základné príbehy o slovenskej viktimizácii - "tisícročný útlak" Maďarov a neskôr povýšenecké zaobchádzanie Čechov – často poskytovali živnú pôdu pre konšpiračné teórie.

Okrem maďarskej politickej elity, ktorej maďarizačné snahy v 19. a na začiatku 20. storočia poškodili kultúrne sebaurčenie Slovákov, úloha zlého „druhého“ často pripadla skôr imaginárnym nepriateľom, ktorí boli vnímaní ako nástroje nebezpečných západných alebo modernizačných vplyvov ohrožujúcich blaho národa. V medzivojnovom Československu boli najvýznamnejšími vinníkmi Židia, ale aj slobodomurári, Česi, liberáli alebo komunisti. Po komunistickom prevrate v roku 1948 túto rolu prostredníctvom oficiálnej komunistickej propagandy ľahko nahradil kolektívny kapitalistický „Západ“, najmä Američania a ich údajní miestni „reakcionárski“ pomocníci. Nedôvera voči kolektívnemu „Západu“ a jeho korupčnému vplyvu je motívom, ktorý dodnes prechádza väčšinou slovenských konšpiračných naratívov.¹

Po roku 1989 a prechode k demokracii, trhovému hospodárstvu a nezávislej štátnosti sa slovenské konšpiračné príbehy riadili základnou logikou národného utrpenia a zostali hlboko zakorenené v schéme „my proti nim“, v ktorej zahraničné mocnosti – najčastejšie Západ, ale aj nadnárodné orgány ako NATO alebo EÚ – boli vykresľované ako vytrvalí protivníci slovenskej suverenity a blahobytu.

V 90. rokoch slovenský premiér Vladimír Mečiar a jeho neliberálni spojenci aktívne využívali protisorosovské konšpiračné príbehy, v ktorých George Soros a s ním spojené organizácie boli vykresľované ako zlovestní a vplyvní zahraniční aktéri, ktorí tajne ovládajú médiá, občiansku spoločnosť a politickú opozíciu. Tieto príbehy šírili v rámci širšej snahy delegitimizovať nezávislých občianskych aktérov a kritikov režimu. Toto zameranie malo konkrétny základ: Nadácia otvorenej spoločnosti a iné západné prodemokratické nadácie si vybudovali viditeľnú prítomnosť na Slovensku, financovali začínajúce mimovládne organizácie a nezávislé médiá, čím sa stali vhodnými obeťnými baránkami pre vládu, ktorá sa obávala demokratickej mobilizácie.

Vražda investigatívneho novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenice, archeologičky Martiny Kušnírovej, vo februári 2018 šokovala Slovensko a vyvolala masové protesty požadujúce odstúpenie vlády. Vraždy odhalili korupčné siete spojené s politickými stranami a kompromitované orgány činné v trestnom konaní. V reakcii na to premiér Robert Fico využil konšpiračnú rétoriku, aby delegitimizoval protesty a odpútal pozornosť od zakorenenej korupcie, najmä prostredníctvom protisorosovských tvrdení – v duchu podobnom kampaniam v Maďarsku pod vedením premiéra Orbána – a príbehov o zahraničnom sprisahaní na zvrhnutie slovenskej vlády v štýle „farebnej revolúcie“ a „majdanizácie“. Pod tlakom koaličného partnera Most-Híd Fico odstúpil, ale tieto udalosti znamenali zlom: protesty, kritické médiá a mimovládne organizácie začal označovať za nástroje zahraničných záujmov. Táto zmena upevnila jeho lojálnu voličskú základňu, normalizovala neliberálne naratívy, prehĺbila polarizáciu a nasmerovala Smer-SD k nacionalisticko-populistickému, konzervatívnemu programu, pričom politický konflikt preformuloval na boj o národnú suverenitu namiesto zodpovednosti za korupciu.²

V istom zmysle to bolo opakovanie neliberálneho scenára z 90. rokov. Politické skúsenosti z 90. rokov ukázali, že využívanie konšpiračných príbehov na politickú komunikáciu, sebakviktimizáciu a oslabovanie demokratickej zodpovednosti existovalo už dávno pred vznikom sociálnych médií. Politické boje 90. rokov o miesto Slovenska v Európe, spojené s politickými a ekonomickými reformami, tiež vytvorili mnohé politické bojové línie a kľúčové postavy, ktoré dnes tvoria konšpiračné médiá a ekosystém influencerov.

Ochota akceptovať konšpiračné teórie tiež prekračuje stranícke línie. Po atentáte na premiéra Roberta Fica 15. mája 2024 sa na internete objavili úvahy, že útok bol zinscenovaný alebo nesprávne prezentovaný; prieskum z júla 2024 zistil, že 16 % ľudí verí, že atentát bol zinscenovaný, pričom túto teóriu podporujú skôr stúpenci dnešnej opozície. Naopak, stúpenci koalície – a neskôr aj samotný premiér Fico – obvinili z atentátu „progresívcov“ a bezdôvodne tvrdili, že útočník, ideologicky nekonzistentný dôchodca, mal väzby na opozíciu.³

Prieskumy verejnej mienky už dlho zaraďujú Slovensko medzi krajiny s veľmi vysokou mierou konšpiračných predstáv – v závislosti od údajov alebo otázok v prieskume možno povedať, že tretina až polovica obyvateľstva podporuje nejakú konšpiračnú teóriu.⁴

Sociológovia zo Slovenskej akadémie vied (SAV), ktorí sa zaoberali krajinami Vyšehradskej štvorky, zistili, že konšpiračné teórie o COVID-19 podporuje 40 % respondentov, protizápadné konšpiračné teórie viac ako 30 % a protivedecké teórie 35 % respondentov, čo je najviac spomedzi sledovaných krajín. SAV tiež preskúmala

politický profil týchto postojov a zistila, že existujú približne rovnako veľké, politicky polarizované tábory: tí, ktorí odmietajú tieto konšpiračné naratívy, sú zvyčajne proeurópski, prozápadní, proukrajinskí a provedeckí, zatiaľ čo ich podporovatelia sa zaraďujú do opačného tábora. Tretia skupina porovnateľnej veľkosti je nerozhodná alebo apatická.⁵ Z demografického a politického hľadiska sú tvorcovia a konzumenti konšpiračných teórií zvyčajne starší, muži, konzervatívci alebo nacionalisti, proruskí a protieurópski; zoskupujú sa medzi voličmi strán ako Smer, Slovenská národná strana a Republika.⁶

2. Slovak Online Environment and Online Conspiracist Environment

Slovenské konšpiračné prostredie je priepustná, čiastočne znormalizovaná sieť, ktorá zahŕňa sociálne médiá, alternatívne médiá a politickú scénu. Online komunity a influenceri šíria naratívy, ktoré sa občas premietnu do offline činov. Protesty v období COVID-19 boli najjasnejším príkladom toho, ako online konšpiračné teórie výrazne ovplyvnili offline mobilizáciu.

Obrázok 1. Informácie bez cenzúry, populárny účet špecializujúci sa na podporu alternatívnych mediálnych zdrojov, odkazuje na článok z 29. júla 2021 o protestoch proti Covid, v ktorom zdôrazňuje posolstvá protestujúcich proti „experimentálnemu očkovaniu“ a „genocíde národa“.

Neliberálni politici a online influenceri šíriaci konšpiračné teórie majú symbiotický vzťah, zdieľajú publikum a vzájomne sa posilňujú. Konšpiračný jazyk je normalizovaný v politických skupinách na Facebooku a v sociálnych médiách politikov. Politickí aktéri preberajú taktiky influencerov (pútavý štýl a emocionálnu mobilizáciu), čím sa vytvára aj jasná cesta od online vplyvu k stránickej politike: v rokoch 2023 – 2024 politické strany zaradili viacero aktivistov a osobností šíriacich dezinformácie na svoje kandidátne listiny, so zásadným vplyvom na volebné výsledky (napr. SNS, Republika a Smer zaradili osobnosti ako Ľuboš Blaha a Judita Laššáková) a bola zaznamenaná aj priama spolupráca s extrémistami, ako je Danny Kollár.

Konšpiračná rétorika vytvára nepravdepodobné spojenectvá a zosilňuje polarizáciu: neliberálne prúdy z konzervatívnej ľavice a krajnej pravice sa zjednocujú proti „progresívnym“ elitám, „gender ideológii“, mimovládnym organizáciám a medzinárodným aktérom. Staršie motívy (antisemitské, antiglobalistické, „sorosovské“, či proruské panslavistické témy) boli pretransformované do širších neliberálnych stratégií.

Tok konšpiračného obsahu je miestny aj medzinárodný: niektoré naratívy majú hlboké slovenské korene, iné sú globálnymi mémami (Veľká výmena, Veľký reset), ktoré sú selektívne prispôbené miestnym obavám; iné, ako napríklad QAnon, majú len zanedbateľný vplyv.

Nie všetky platformy sociálnych médií sú rovnako relevantné pre slovenský online konšpiračný priestor. Facebook a YouTube sú jeho hlavnými nositeľmi: Facebook hostuje krátke texty, príspevky s obrázkami a textom a úderné klipy, zatiaľ čo YouTube prináša dlhšie príhovory, rozhovory a nahrávky panelových diskusií s influencermi, politikmi a „alternatívnymi“ novinármi. Instagram je skôr okrajový, obmedzený na príbehy celebrit o zdraví a príspevky typu „JAQ“ (just-asking-questions, len sa pýtam). Telegram nadobudol na význame po COVID-e a najmä po eskalácii ruskej vojny proti Ukrajine v roku 2022, keď slúžil ako záloha pre influencerov, ktorí boli vylúčení z iných platforiem, a ako slabo moderovaný priestor pre proruské a protizápadné naratívy.

Slovensko má 5,4 milióna obyvateľov (asi 15 % z nich je mladších ako 15 rokov). Podľa správy o transparentnosti v rámci Zákona o digitálnych službách EÚ (DSA) z októbra 2023 je YouTube najväčšou platformou (asi 4,3 milióna používateľov) s piatimi moderátormi hovoriacimi po slovensky; Facebook má približne 3,2 milióna používateľov a Instagram približne 2,3 milióna – čo predstavuje tri najväčšie platformy. Podľa správy Meta pre Facebook aj Instagram zamestnávala 11 moderátorov obsahu hovoriacich po slovensky, pričom viac ako 90 % moderovania bolo automatizované. TikTok nasleduje s veľkým odstupom (cca 0,9 milióna používateľov), potom Snapchat (cca 0,59 milióna), LinkedIn (cca 0,2 milióna) a Twitter/X (cez 27 000 aktívnych používateľov mesačne; pri počte asi 400 000 registrovaných). Počet moderátorov sa zvýšil, ale je všeobecne považovaný za nedostatočný a vyvoláva silnú kritiku zo strany slovenských novinárov a zainteresovaných strán. Napriek väčšej užívateľskej základni YouTube je Facebook vedúcou platformou pre slovenskú politiku, médiá a online diskusie.

Veľká časť konšpiračnej, dezinformačnej a „alternatívnej“ scény prešla po COVID-e a zvýšenej moderácii dezinformácií o zdraví na Facebooku a YouTube na Telegram. Platforma je celkovo marginálna, ale priťahuje oddaných prívržencov a hrozí jej dynamika väčšieho uzatvárania sa („echo-chamber“), keďže tam je minimum mainstreamového slovenského obsahu. Telegram sa doteraz vyhýbal pravidlám DSA tým, že uvádzal menej ako 45 miliónov

používateľov v EÚ (41 miliónov). Komerčný prieskum (október 2023) odhadol, že 6,3 % dospelých obyvateľov Slovenska používa Telegram.⁷

Slovenskému obsahu na Telegramu dominujú dezinformačné, proruské kanály, vrátane účtov významných alternatívnych médií, ako sú *Zem & Vek*, *InfoVojna* a *Slovanské Noviny*, ale aj extrémistických politikov, ako sú Ľuboš Blaha, Milan Uhrík a Milan Mazurek. Popri nich prominentní „disinfluenceri“ ako Mimi Šramová a Danny Kollár (Daniel Bombic) zosilňujú konšpiračný obsah a priťahujú najväčšie publikum a interakcie na tejto platforme.

Nové online prostredie nie je priaznivé pre tradičné slovenské médiá, ktorých dôveryhodnosť v roku 2024 klesla na 25%.⁸ Táto nízka dôveryhodnosť súvisí s komercializáciou a oligarchizáciou médií, vzostupom „alternatívnych“ médií, politickými útokmi na novinárov, všeobecným poklesom dôvery v inštitúcie, vnímanou aktivistickou orientáciou niektorých novinárov a slabšími, menej stabilnými verejnoprávnymi médiami.⁹

Hlavnými televíznymi stanicami sú súkromné televízie *JoJ* a *Markíza* a verejnoprávna RTVS (od vládnej reformy v roku 2024 STVR), z ktorých každá má týždenný dosah viac ako 40 %. Medzi hlavné noviny patria štyri denníky (*SME*, *Pravda*, *Hospodárske noviny*, *Denník N*) a dva bulvárne denníky (*Nový Čas*, *Pluska*), pričom oba od roku 2023 vlastní vláde naklonený oligarchovia. Hlavné spravodajské webové stránky sú *aktuality.sk*, *topky.sk* a *sme.sk*. Dvanásť percent ľudí platí za nejakú formu online spravodajstva.

Dezinformačná stránka *hlavnespravy.sk* sa s týždenným dosahom cca 8 % dostala do top 15 spravodajských webov. Bola jednou z troch stránok, ktoré Národný bezpečnostný úrad dočasne zablokoval po ruskej invázii na Ukrajinu v roku 2022 za údajné šírenie ruskej propagandy; blokácia bola zrušená v júli 2022. V tom čase *Denník N* zverejnil video z roku 2021, na ktorom novinár *Hlavných správ* prijal úplatok od zamestnanca ruského veľvyslanectva za zriadenie špiónážnej siete; ten sa priznal k vine a dostal trojročný podmienený trest a pokutu 15 000 eur. Hlavné správy reagovali obvinením viacerých mimovládnych organizácií z toho, že sú „zahraničnými agentmi“.¹⁰

Politické útoky a obvinenia z neobjektívnosti sú prepojené s dôverou: vládni predstavitelia – najmä premiér Fico a jeho strana Smer-SD – sa zameriavajú na novinárov zo *SME*, *Denníka N*, *Aktuálit*, *TV Markíza* a iných kritických médií. Nedávna analýza ukazuje, že politické stránky koalíčných politikov a strán sponzorovali len za posledný rok viac ako 500 príspevkov na Facebooku s negatívnym, urážlivým alebo dehumanizujúcim obsahom, ktoré oslovili milióny divákov a výslovne útočili na kritických novinárov, aktivistov a mimovládne organizácie.¹¹

Okrem toho, odkedy súčasná vláda nastúpila do úradu, je na verejnoprávnu televíziu vyvíjaný neustály tlak, aby bola voči vláde ústretovejšia; reforma z roku 2024 je široko vnímaná ako útok na jej nezávislosť. Tlak vlády na majiteľov *TV Markíza* a údajné zasahovanie vedenia zase viedlo k odchodu viacerých renomovaných novinárov.

Mainstreamové médiá sú medzi zástancami konšpiračných teórií všeobecne považované za nedôveryhodné a často sú vykresľované ako „progresívne“, „liberálne“ alebo ako agenti zahraničných záujmov. Mediá, ktoré nie sú bulvárne, zvyčajne prijímajú protidezinformačné rámcovanie, pričom čerpajú z výskumu organizácií občianskej spoločnosti a akademikov a konšpiračný obsah považujú za súčasť hybridnej hrozby alebo za sociálnu patológiu. Spravodajstvo je však niekedy nediferencované, zlučuje rôznorodé javy – konšpiračné teórie, organizovanú propagandu, nenávisťný obsah, dezinformácie – do jednej kategórie a naznačuje, že ich podporovatelia trpia kognitívnymi alebo morálnymi nedostatkami. Takýto postoj živí u zástancov konšpirácii pocit krivdy a pomáha im vnímať umiernených ľudí a novinárov ako odtrhnutých od reality alebo nepriateľských.

Okrem toho je ale obrana hraníc medzi mainstreamom a alternatívou (*gate-keeping*) slabá: hranice medzi okrajovými a hlavnými médiami sú priepustné, jednotlivci sa často pohybujú v oboch smeroch, pričom akékoľvek snahy o profesionalizáciu alebo kontrolu obsahu sú často označované za cenzúru.

Moderovanie obsahu je na Slovensku dlhodobo predmetom nespokojnosti, hoci pred Covidom takmer neexistovalo. Pod medzinárodným tlakom sa situácia zlepšila len pomaly (a dočasne). Influenceri šíriaci konšpiračné teórie sa však rýchlo prispôbili – vyhýbajú sa kľúčovým slovám a presúvajú svoje publikum na Telegram a iné menej moderované platformy. Konšpiračné médiá ako *Zem & Vek*, *Hlavné správy* a *InfoVojna* využívajú Facebook na zvýšenie návštevnosti svojich webových stránok a presmerovanie čitateľov na Telegram. Aj obmedzená miera moderovania obsahu je konšpiračnými aktérmi prezentovaná ako perzekúcia: Brusel, elity a „liberáli“ sú obviňovaní z cenzúry odlišných názorov, čo posilňuje pocit zdieľanej identity ich fanúšikov a vykresľuje moderovanie obsahu, overovanie faktov alebo monitorovanie dezinformácií ako cenzúru.

Tematické cykly sledujú meniace sa krízy. V rokoch 2020 – 2022 sa témy súvisiace s COVID-om (pravidlá, vakcíny) miešali s legitímnou kritikou vládnutia a popieračskými a antivakcinačnými príbehmi; po februári 2022 sa pozornosť presunula na Ukrajinu, opakujú sa ruské dezinformácie o vojenskej pomoci alebo utečencoch. Predvolebné obdobia v rokoch 2023 – 2024 zase oživilo staršie scenáre (tvrdenia o „politických mimovládach“, „Sorosovskom sprisahaní“ a ohrození národnej identity), zosilnené naprieč neliberálnym politickým spektrom.

Tieto zmeny svedčia o kontinuite a adaptácii: mnohé médiá siahajú svojimi konšpiračnými koreňmi do rokov 2012–2015 a po roku 2015 sa ešte viac radikalizovali. V poslednom desaťročí online priestor umožnil radikalizáciu elít a profesionalizáciu tvorby konšpiračného obsahu: COVID potom posilnil a roztriedil aktérov a premenil postoj k téme na znak politickej príslušnosti. Konšpiračné príbehy nie sú v slovenskej spoločnosti rovnomerne stigmatizované a pokusy občianskej spoločnosti moralizovať alebo zahanbovať ich prívržencov mali obmedzený – a niekedy kontraproduktívny – účinok, keďže posilňovali rámec viktimizácie.

Za akceptovaním konšpiračných tvrdení mnohých ich stúpcov stoja často konkrétne krivdy (korupcia, nekompetentnosť, neistota a zhoršujúce sa verejné služby a infraštruktúra), ktoré však konšpiračné naratívy nasmerujú proti elitám, mimovládny organizáciám, menšinám alebo zahraničným aktérom.

Celkovo je konšpiračný ekosystém na Slovensku odolný: využíva slabé inštitúcie, polarizáciu a socioekonomickú úzkosť, pohybuje sa naprieč platformami a medzi okrajom a hlavným prúdom (mainstreamom) a prispôsobuje sa novým krízam.

3. Prípadová štúdia: Teória Veľkej výmeny na Slovensku

Nedôvera voči kolektívnemu „Západu“ a jeho údajne deštruktívnemu vplyvu je spoločným motívom väčšiny slovenských konšpiračných naratífov. Teória Veľkej výmeny a súvisiaca proti-prisťahovalecká propaganda nie sú výnimkou. V tomto kontexte je Západ vykresľovaný nielen ako stratený prípad, zničený „neobmedzenou imigráciou“ a „multikulturalizmom“, ale aj ako zdroj nebezpečných myšlienok, nariadení a aktérov, ktorí sa snažia zvýšiť imigráciu na Slovensko. Počas a po utečeneckej kríze v roku 2015 premiér Robert Fico opakovane sľuboval, že zabráni vzniku „ucelených moslimských komunit“ na Slovensku a postavil sa proti „politickej korektnosti“ EÚ.

Budujúc na takejto oficiálne podporovanej islamofóbie, dezinformácie a konšpiračné naratívy pravidelne označujú inštitúcie EÚ, európskych liberálov, prozápadné mimovládne organizácie zaoberajúce sa ľudskými právami a ich miestnych „slniečkárskych“ spojencov za buď nevedomé alebo spolu-páchatelské hrozby pre slovenskú spoločnosť.

Historicky bola imigrácia na Slovensko nízka, prevažne zo susedných krajín a post-sovietskeho priestoru. Nárast islamofóbnych, rasistických a proti-imigračných diskurzov po roku 2015 odzrkadľoval skôr širšie pociťované úzkosti ako reálnu migráciu. Podobne ako v iných postkomunistických krajinách, tieto nálady odzrkadľovali najmä zle zvládnutú sociálno-ekonomickú transformáciu, upadajúce verejné služby a demografické obavy z nízkej pôrodnosti a vyludnených regiónov.

Migrácia však naďalej zostáva ústrednou témou v dezinformačnom prostredí na Slovensku. Od roku 2015 je to polarizujúca

politická otázka, hoci migračné toky z Afriky a Blízkeho východu krajinu vo veľkej miere obchádzajú. Online naratívy sa opierajú o šírenie strachu, xenofóbiu a islamofóbiu, varujú pred „masovou imigráciou“ a zobrazujú utečencov ako zločincov alebo zdroj nepokojov, pričom často odkazujú na skúsenosti zo západnej Európy. Výslovné odkazy na „Veľkú výmenu“ sú zriedkavé; ak sa vyskytujú, sú zakomponované do širších konšpiračných diskurzov – Covid-19, „genderová ideológia“, práva LGBTI+ alebo „Veľký Reset“ – alebo sa používajú ako ukazovatele vlastného konšpiračného kultúrneho kapitálu.

21. októbra 2019 *InfoVojna*, prominentný slovenský dezinformačný zdroj, citoval Jiřího Weigla, českého analytika spojeného s Inštitútom Václava Klause, ktorý označil „masovú migráciu“ za súčasť globalistického a progresívneho útoku na národné štáty, podobne ako feminizmus podkopávajúci rodinu alebo „transgenderová ideológia“ ohrozujúca ľudskú identitu. Podobne 20. októbra 2021 člen protivakcinačnej facebookovej skupiny „Nenechám sa očkovať“ spojil vládne opatrenia proti Covid-19 s „Kalgierim plánom, Agendou 2021, 2030, 2050, NWO“.

Na Facebooku pochádzajú explicitnejšie odkazy na Veľkú výmenu skôr od krajne pravicových influencerov a politikov, ktorí sú často prepojení s neonacistickými alebo fašistickými hnutiami. Ich prítomnosť je však dnes ťažké posúdiť: mnoho extrémistických účtov bolo medzitým zrušených, zvyčajne skôr pre dezinformácie o Covid-19 ako pre nenávisťné prejavy alebo obsah namierený proti migrantom.

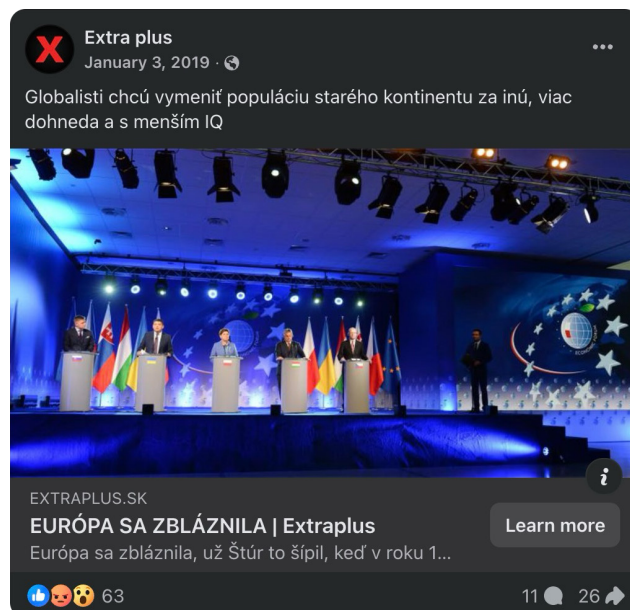
Ilustračným príkladom typického konšpiračného obsahu je krátke video (19 sekúnd), ktoré zaznamenalo približne 100 000 videní, 2 000 zdieľaní a viac ako 1 000 komentárov. Klip, ktorý bol zverejnený 18. septembra 2023 a údajne pochádzal z Neapola v Taliansku, zobrazoval námestie plné mužov zrejme blízkovýchodného pôvodu, ktorí sa modlili alebo protestovali. V popise je uvedené, že akákoľvek podobnosť s „Kalergiho plánom“ je „čisto náhodná“, pričom sa odvoláva na „miliardu a pol“ ľudí z Afriky, ktorí „už smerujú na sever“. Video zverejnila stránka Kultúra Novej Európy spojená s webovou stránkou reconquista.sk, ktorú prevádzkuje Jakub Škrabák, odsúdený extrémista a líder slovenského hnutia Slovenská pospolitost.

Obrázok 2. Video príspevok na Facebooku z 18. septembra 2023 od Kultúra Novej Európy s názvom „Neapol počas víkendu: Podobnosť s Kalergiho plánom čisto náhodná“ mal viac ako tisíc komentárov a takmer 100 000 zobrazení.

Tento typ obsahu ilustruje, ako sa naratív o Veľkej výmene nepriamo šíri na slovenskom Facebooku, zvyčajne prostredníctvom dehumanizujúcich zobrazení migrantov – najmä moslimov – ako hrozivej, násilnej hordy pripravej nahradiť Európanov. Takéto naratívy sa objavujú aj v domácej politike. Napríklad 15. novembra 2022 poslanec Marek Kotleba (brat krajne pravicového lídra Mariána

Kotlebu) na svojej oficiálnej facebookovej stránke zverejnil video, na ktorom v parlamente kritizuje „riadenú migráciu“ a obviňuje z nej EÚ aj slovenského ministra vnútra.

Obrázok 3. Príspevok na Facebooku z 3. januára 2019 od ExtraPlus s odkazom na článok „Európa sa zbláznila“. Sprievodný text uvádza: „Globalisti chcú vymeniť populáciu starého kontinentu za inú, viac dohneda a menším IQ.“

Alternatívne médiá z nacionalistického a krajne pravicového spektra tiež šíрили podobné tvrdenia. 3. januára 2019 sa na facebookovej stránke časopisu ExtraPlus objavil článok s názvom „Európa sa zbláznila“, sprevádzaný vyhlásením, že „globalisti“ majú v úmysle nahradiť európske obyvateľstvo s obyvateľstvom „viac dohneda a menším IQ“. Podobne aj príspevok zo septembra 2019 stránky napalete.sk spájal pád talianskeho krajne pravicového ministra Mattea Salviniho s „riadenou migráciou“ a „diabolským Kalergiho plánom sociálneho inžinierstva“. Portál *Na Palette*, ktorý prevádzkuje bývalý člen Slovenskej národnej strany a novinár z Mečiarovej éry, Pavel Kapusta, poskytuje prostredníctvom svojej webovej stránky a kanálu YouTube platformu nacionalistickým, krajne pravicovým a aj vládnym politikom strany Smer-SD.

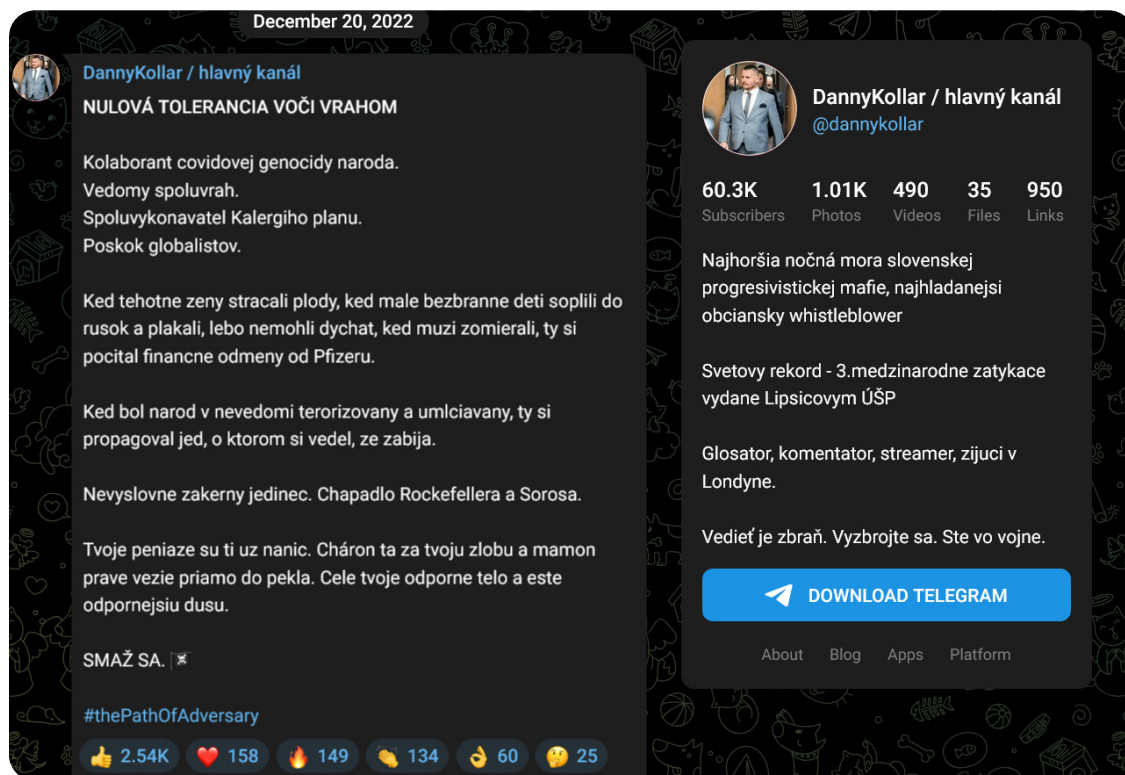
Najvýraznejšie a najvplyvnejšie naratívy o Veľkej výmene sa však dnes na Slovensku objavujú na Telegramu. Najvýraznejšou postavou je Daniel Bombic, známy aj ako Danny Kollár, extrémista, ktorý prevádzkuje najväčšie slovenské kanály na Telegramu. V apríli 2025 mal jeho hlavný kanál

63 000 odberateľov, zatiaľ čo jeho sekundárny spravodajský kanál DK/bleskovky mal viac ako 29 000 odberateľov. Jeho príspevky otvorene podporujú teóriu Veľkej výmeny, často s explicitne antisemitskými, rasistickými, neonacistickými a homofóbnymi výrazmi. Bežne ju integruje s inými konšpiračnými motívami, vrátane anti-LGBTI+ rétoriky a popierania Covid-19.

Napríklad vo februári 2024 opísal práva LGBTI+ ako „skrytú genocídu bielych detí“, ktorá je údajne súčasťou „Kalergiho plánu“ na urýchlenie nahradenia populácie. V máji 2023 tvrdil, že „LGBT kastruje deti“, pričom poznamenal, že 99 % obetí bolo bielych. V júli 2023 na proteste v Malackách prisahal, že „do posledného dychu“ bude odporovať údajnému sprisahaniu „‘vyvolených’ incestných satanistov“. V decembri 2022 oslavoval smrť prominentného lekára Vladimíra Krčméryho, ktorého nazval „spoluvykonnateľom Kalergiho plánu“ a „poskokom globalistov“. Krčméry bol členom poradného tímu vlády počas pandémie COVID-19 a prispel k očkovacej kampani. Skôr, v decembri 2021, zase Bombic zdieľal video s titulkom „COVID JE GENOCÍDA BIELYCH, ČASŤ #2“.

Bombicova radikálna rétorika prilákala nielen extrémistov, ale aj politické osobnosti hlavného prúdu. Na jeho kanáloch prebiehali diskusie s predstaviteľmi strany Smer-SD, vrátane ministra vnútra Roberta Kaliňáka a poslanca Tibora Gašpara. Bombicova blízka spolupracovníčka Judita Laššáková – právnička, vplyvná osobnosť alternatívnych médií a častá diskutérka so spojencami strany Smer – bola v júni 2024 zvolená do Európskeho parlamentu na kandidátskej listine strany Smer. O jeho publikum sa uchádzali aj iní nacionalistickí politici, ako napríklad líder Slovenskej národnej strany Andrej Danko a krajne pravicový influencer Lukáš Machala (v súčasnosti vysoký úradník na ministerstve kultúry).

Chabá moderácia Telegramu ďalej umožňuje extrémistické prejavy. Napríklad neonacista Marián Magát, odsúdený v roku 2024 na šesť rokov väzenia za extrémizmus, má stále viac ako 3 500 sledovateľov. Ďalší kanál, Protokoly sionských mudrcov (Protokol sionských mudrcov), s viac ako 8 000 odberateľmi, opakovane spája antisemitské motívy so súčasnými udalosťami – ako sú BLM, migrácia alebo práva LGBTI+ – a prezentuje ich ako dôkaz plánovanej invázie s cieľom nahradiť biele obyvateľstvo Európy.

Obrázok 4. Screenshot príspevku z kanála Dannyho Kollára na Telegramu, 2022. Príspevok s názvom „Nulová tolerancia voči vrahom“ oslavoval smrť doktora Vladimíra Krčméryho.

4. Prípadová štúdia: Konšpiračné teórie o „gender ideológii“ a „LGBT ideológii“

Online konšpiračné teórie v anti-genderových a anti-LGBTQ+ naratívoch sú na Slovensku bežným javom. Súčasné protirodové hnutie používa rozpoznateľnú konšpiračnú logiku, ktorá rámčuje „rodovú ideológiu“ resp. „gender ideológiu“ (a súvisiace pojmy, ako „LGBTI ideológia“, „homolobby“ alebo „gender agenda“) ako skrytý, úmyselný projekt liberálnych elít, feministiek, LGBTQ+ aktivistov a medzinárodných inštitúcií, ktorý má za cieľ vymazať sexuálne rozdiely, skaziť deti a zničiť „prirodzenú“ rodinu, náboženstvo a národnú suverenitu. Termín „gender ideológia“ slúži ako prázdny signifikant (empty signifier), ktorý zoskupuje rôznorodé požiadavky a sťažnosti a zosobňuje spoločenské zmeny ako dielo koordinovaného nepriateľa.¹² Na Slovensku sa takéto diskurzy rýchlo presunuli z občianskych kampaní do hlavného prúdu inštitucionálnej politiky.

Konšpiračné teórie o škodlivom vplyve „homosexuálnej/genderovej lobby“, „gender ideológie“ a „LGBTQ ideológie“ prispievajú k už existujúcim motívom národného utrpenia a podozreniam voči Západu. Túto logiku už od začiatku podporovali aj náboženské authority. Pastiersky list Konferencie biskupov Slovenska z 1. decembra 2013 používal apokalyptický jazyk o „kultúre smrti“ a „gender ideológii“, ktoré vykresľoval ako sprisahanecké sily ohrozujúce spoločnosť, čím ovplyvnil aj neskoršie občianske a politické kampane.

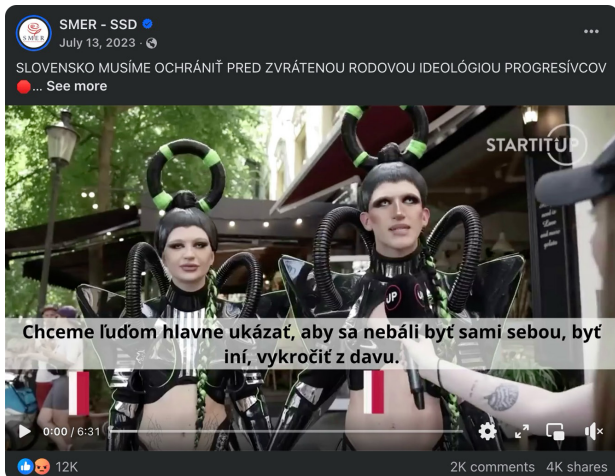
Takýto diskurz sa rozšíril do konšpiračných médií, protivakcinačných kruhov a nacionalistických a krajne pravicových skupín, čím vznikla spoločná platforma pre antiliberálne a protieurópske konšpiračné príbehy. Internetové konšpiračné rádio *Slobodný vysielač* sa stalo kľúčovým miestom stretávania, kde títo aktéri miešali protirodové a konšpiračné témy, ktoré sa neskôr preniesli do hlavného politického prúdu prostredníctvom kampaní, ako bola ústavná definícia manželstva ako zväzku muža a ženy v roku 2014, Referendum o rodine v roku 2015, kampaň proti Istanbulskému dohovoru a vzostup krajne pravicových strán, ako sú ĽSNS a Sme Rodina, vo voľbách v roku 2016.¹³

Občianske iniciatívy ako Aliancia za rodinu a spriaznené katolícke organizácie mobilizovali v roku 2015 účastníkov referenda proti homosexuálnym partnerstvám a sexuálnej výchove („Referendum o rodine“) tým, že poukazovali na nebezpečenstvo „LGBTI lobby“ a „gender ideológie“, ktoré údajne usilujú o zmenu vzdelávania a výchovy detí, ohrozujú ich „psychosexuálny vývoj“ a zavádzajú manželstvá osôb rovnakého pohlavia a adopciu detí. Rozptýlené a pozvoľné spoločenské zmeny tak vykreslili ako dielo cieleného, tajného a nekalého záujmu.

Referendum neuspelo, ale tí istí aktivisti dosiahli skoré víťazstvo v ústavnej zmene z roku 2014, ktorá definovala manželstvo ako výlučne heterosexuálny zväzok. Následne sa zamerali na Istanbulský dohovor, ktorý vykresľovali nie ako medzinárodný nástroj na boj proti rodovo podmienenému násiliu, ale ako skrytý prostriedok na presadenie „rodovej ideológie“ do slovenskej spoločnosti – ako zahraničný komplot na oslabenie rodičovských práv a národnej suverenity. Ratifikácia dohovoru bola v roku 2019 úspešne zmarená, ale táto rétorika si zachovala svoj vplyv aj v konkurencii konšpiračných naratívov o Covide a Ukrajine.

Súčasná online konšpiračná komunikácia je často nepriama, poukazuje na nebezpečenstvo „rodovej“ a „LGBTQ“ ideológie a interpretáciu necháva na predsudkoch užívateľov. Prehľad populárnych príspevkov na Facebooku, ktoré používajú rámec „gender ideológie“, ukazuje, že mnohé z nich sú relatívne nové – vznikli pred parlamentnými voľbami v roku 2023 – a zverejnili ich politické stránky Ficovej strany Smer-SD, krajne pravicovej Slovenskej národnej strany alebo neonacistickej strany Republika. Tieto príspevky často odzrkadľujú staršie protirodové kampane cirkevných aktivistov, kňazov a krajne pravicových extrémistov. Spoliehajú sa na znalosť protirodových motívov a vo veľkej miere sa vyhýbajú explicitnej konšpiračnej rétorike, hoci aj tieto prvky sa objavujú.

Príkladom je video zverejnené 13. júla 2023 na Facebooku na oficiálnom účte strany Smer-SD s názvom „Slovensko musíme ochrániť pred zvrátenou rodovou ideológiou progresívcov“. Video tvrdí, že existuje „masívny útok mimovládnych organizácií na Slovenky a Slovákov“, a kladie si otázku: „Kto je v skutočnosti pod vplyvom hybridnej propagandy?“

Obrázok 5. 'Slovensko musíme ochrániť pred zvrátenou rodovou ideológiou progresívcov,' príspevok strany Smer-SD na Facebooku, 2023.

Najpopulárnejšie, ako offline, tak aj online, sú kázne kňaza a aktivistu Mariána Kuffu, najviditeľnejšej tváre kampane proti ratifikácii Istanbulského dohovoru. Na YouTube, kde brojí proti „zlu z Istanbulu“, majú jeho videá stovky tisíc pozretí. Opakovane opisoval „gender“ ako produkt liberalizmu podobný totalitnému projektu, nazýval ho „morom“ a „morálnou vraždou“ a varoval, že liberálna politika (sexuálna výchova, partnerstvá osôb rovnakého pohlavia, Istanbulská dohovor) vedie ku kultúrnej genocíde, ktorá „zabíja národ“.

V nedávnom videu „STOP Gender ideológii a liberalizmu“, ktoré zverejnil na Facebooku proruský motorkársky gang a influencerský projekt *Brat za brata* – ktorý vznikol počas COVIDu a nabral na sile po ruskej invázii na Ukrajinu v roku 2022 šírením proruských dezinformácií – líder projektu Matúš Alexa privítal Kuffu ako hosťa. Spoločne diskutujú o zle „gender ideológii“, zdôrazňujú tradície, nacionalizmus a nebezpečenstvo západných liberálnych hodnôt.

Obrázok 6. „Vidíš ten prst, milý liberál? Ten budeš vidieť keď budeš zomierať a povieš si, ten Kuffa mal pravdu.“ Video debata medzi kňazom a influencerom Mariánom Kuffom a vodcom motorkárskeho gangu Matúšom Alexom bola zverejnená na Facebooku stránkou Brat za Brata 23. septembra 2023. Získala viac ako 12 000 lajkov, viac ako 240 000 pozretí a viac ako 700 komentárov.

V tomto videu Kuffa prechádza rétorickými argumentmi proti „genderu“, ktorý opisuje ako „zabijácky hriech“ a „zradu Boha“. Neverí v úprimnosť zástancov rodovej ideológie, „priemerne inteligentný človek neverí gender ideológii“; títo zástancovia ju propagujú len „kvôli benefitom“. Podľa Kuffu sa „zákerní genderisti“ zameriavajú na zraniteľné deti online a hovoria im, že sú opačného pohlavia: „Ten, kto podporuje gender, ... podporuje genocídu nášho národa.“

„Gender ideológiu“ prirovnáva k rakovine: „ak je chorá bunka, začne rakovina; [...] rakovina našej spoločnosti začína, keď rozbijete rodinu.“ Ako Kuffa poznamenáva: „Toto robia naši bratia liberáli s nami.“ Ich motívy sú jasné, „genderisti“ jednoducho chcú vylúdiť Zem v prospech bohatých globalistov:

Ale prečo to tak robia tí genderisti – pretože je 7 miliárd ľudí a len 2 % vlastní 98 % kapitálu [...] no a my im zavadzime, zožierame im kyslík, nemajú kam chodiť na výlety, všade musia byť národné parky [...] jeden a pol miliardy im stačí. [...] A ako to docielime? Potratmi, znížime populáciu, registrovanými partnerstvami, znížime populáciu, rodovou rovnosťou, znížime populáciu a eutanáziou!

Kuffa výslovne spája „gender ideológiu“ s konšpiračnými naratívami o Veľkom resete a cieľoch bohatých ľudí znížiť počet obyvateľov planéty.

Takéto spojenia a narážky na iné konšpiračné naratívy nie sú nezvyčajné. Napríklad v dlhom príspevku na Facebooku z novembra 2018, ktorý získal viac ako 1100 lajkov a bol zdieľaný viac ako 600-krát, súčasná ministerka kultúry Martina Šimkovičová, vtedy nezávislá poslankyňa zvolená za krajne pravicovú stranu Sme Rodina, vyzvala „ochráňme naše deti a tradície“ pred ničivými účinkami „gender ideológie“.

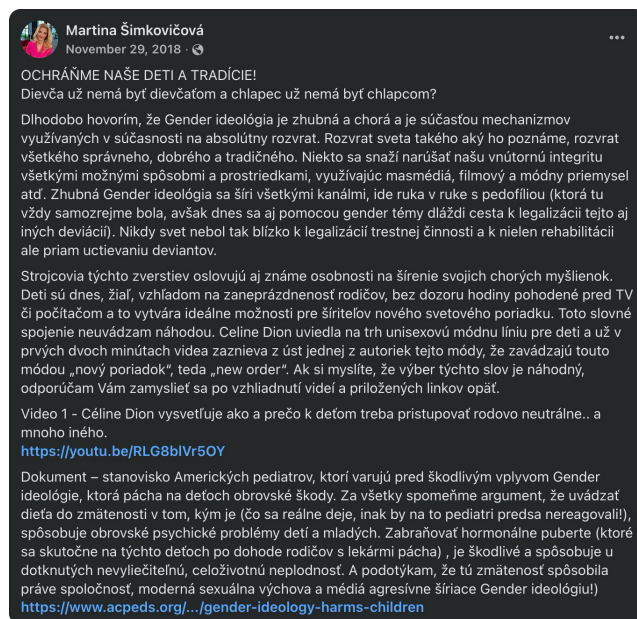
Nazvala ju „zhubnou a chorou“ a naznačila, že je „súčasťou mechanizmov využívaných v súčasnosti na absolútny rozvrat“ sveta. „Niektorí“ sa snažia „narúšať našu vnútornú integritu“ všetkými prostriedkami, vrátane médií, módy, filmov atď. „Gender ideológia“ spolupracuje s pedofiiliou, čím robí zraniteľné deti náchylné na zneužívanie. „Strojcovia týchto zverstiev“ využívajú celebrity na šírenie svojich „chorých myšlienok“.

„Gender ideológiu“ tiež výslovne spája s diskurzami o Novom svetovom poriadku a satanizme, keď vyhlásila: „Desí ma táto doba, kedy autori a šíritelia Nového svetového poriadku, sa nezastavia pred ničím... už nemajú zábrany ani pred zneužívaním a indoktrináciou detí do svojich zvrhlých a nebojím sa povedať aj, satanských plánov.“

Svoj príspevok uzatvára varovaním pred Istanbulským dohovorom, ktorý podľa nej môže viesť k vytvoreniu „Gender poriadkovej polície“, ktorá bude zatýkať rodičov za to, že vychovávajú svoje deti rodovo stereotypným spôsobom.

Politickí činitelia naďalej opakujú a zosilňujú takéto tvrdenia, pričom komunitu LGBTI+ ľudí a „gender“ vykresľujú ako vonkajšiu hrozbu. Logika konšpiračných teórií dosiahla svoj politický vrchol v septembri 2025, keď premiér Robert Fico a jeho spojenci využili obavy z „transrodovej“ ideológie a invazívnej „progresívnej“ „liberálnej“ agendy Západu, ktorá údajne ohrozuje slovenskú národnú identitu, na zmenu ústavy s podporou kresťanských konzervatívcov. Novela ústavy zakázala náhradné materstvo a adopcie párov

rovnakého pohlavia, obmedzila komplexnú sexuálnu výchovu, zakotvila pohlavie ako binárne a vyhlásila „národnú identitu“ za otázku plnej zvrchovanosti, čím riskuje konflikt s právom EÚ a medzinárodným právom.

Obrázok 7. „Ochráňme naše deti a tradície“, príspevok Martiny Šimkovičovej na Facebooku, 29. november 2018.

V konšpiračnom chápaní termín „gender ideológie“ termín označuje sieť skrytých aktérov – elít, ktoré tajne manipulujú kultúrou, politikou a médiami – a nie súbor myšlienok. Zastáncovia ľudských práv sú vykresľovaní ako ľudia, ktorí sa zámerne snažia „podkopať“ alebo „zničiť“ rodinu a národ. Hrozby sú rutinne zveličované a politiky sú vykresľované ako existenciálne nebezpečenstvo (mor, morálna vražda, genocída, totalitné nariadenia). Sprisahanie sa často údajne nachádza v zahraničí (na Západe, v EÚ, vo vláde USA, v mimovládnych organizáciách, v globalistickom/Sorosovom vplyve), takže domáce sťažnosti sa zrazu menia na odpor proti vonkajšiemu zasahovaniu. Tieto naratívy o rodovej ideológii nie sú jedinečné pre Slovensko; odzrkadľujú širšie európske trendy, ale slovenskí aktéri ich efektívne premenili na konkrétne politické výsledky.

Tento konšpiračný idióm je základným, nie náhodným prvkom slovenskej protirodovej politiky a aktivizmu. Prelína sa náboženskou, mimovládnu a straníckou sférou a mení uznanie rozmanitosti a pluralizmu hodnôt na manichejský súboj medzi ohrozeným národom,

rodinou alebo kresťanstvom a zlomyseľnou, „progresívnou“ „rodovou ideológiou“. Rovnaké rétorické a performatívne kroky – pomenovanie skrytého nepriateľa, dramatizovanie hrozby a výzvy na obranné opatrenia štátu – sa opakujú v kázňach, článkoch na internete, kampaniach mimovládnych organizácií, sociálnych médiách

a straníckej politike. Protirodové a proti-LGBTQ diskurzy sú viac než len „kultúrnou vojnou“ alebo názorovým odporom voči vybraným právam, fungujú ako mocenská technológia využívajúca konšpiračné tvrdenia s konkrétnymi dôsledkami na každodenné politiky a občianske slobody.

7. Sektor boja proti dezinformáciám na Slovensku

Môžeme použiť metaforu chronického ochorenia, ktoré má jednoducho horšie a lepšie obdobia (...) Myslím si, že výskyt konšpirácií a dezinformácií v spoločnosti funguje podobným spôsobom, že ich nikdy úplne nepotlačíte, ale môžete ich udržiavať na úrovni, kedy predstavujú tolerovateľnú spoločenskú ujmu.“

RESPONDENT VÝSKUMU

Na rozdiel od online ekosystému konšpiračných teórií je sektor boja proti dezinformáciám na Slovensku relatívne malý a krehký, pozostáva hlavne z niekoľkých organizácií občianskej spoločnosti, ktoré sú závislé od krátkodobých verejných a súkromných projektových grantov. Obmedzené zdroje a personálne kapacity tlačia tieto skupiny k všeobecnému prístupu riadenému donormi; mnohým chýba inštitucionálna hĺbka a sú závislé od niekoľkých kľúčových osôb. Napriek tomu zohrávajú mimoriadne dôležitú úlohu v oblasti monitorovania, výskumu, informovania verejnosti, presadzovania politík a vzdelávania. Verejná správa prijala odborníkov z mimovládnych organizácií, aby vypracovali politiky boja proti dezinformáciám a strategickú komunikáciu štátu, ale viditeľnosť tohto sektora zároveň spôsobila, že jeho aktéri sa stali terčom politizovaných útokov a konšpiračných naratívov.

Štátna politika v oblasti dezinformácií bola nedôsledná. Konšpiračné teórie a dezinformácie boli dlho legislatívne a inštitucionálne zanedbávané; až v rokoch 2020 – 2023 – pod

vplyvom COVID-19 a obnovenej ruskej agresie – vznikol základný politický rámec. Bezpečnostná a obranná stratégia bola schválená v roku 2021 a v roku 2022 Akčný plán na koordináciu boja proti hybridným hrozbám stanovil úlohy pre štátne inštitúcie. Národný projekt na zvýšenie odolnosti financovaný EÚ prebiehal do konca roka 2023 a viaceré ministerstvá zriadili jednotky pre strategickú komunikáciu a boj proti hybridným hrozbám, čo sprevádzalo nábor a školenie zamestnancov.

Krátko po eskalácii ruskej vojny proti Ukrajine v roku 2022 Národný bezpečnostný úrad dočasne zablokoval niekoľko vplyvných dezinformačných webových stránok, ktoré šíрили ruskú propagandu; tento zásah bol kritizovaný pre nedostatok transparentnosti a konzistentnosti. Opatrenie bolo dočasné a založené na prechodnom zákone prijatom počas COVIDu. Nový navrhovaný zákon, ktorý mal legitimizovať a zvýšiť transparentnosť takýchto zásahov a podriaďiť ich súdnemu dohľadu, bol odchádzajúcou koalíciou odložený ako príliš kontroverzný, a to na pozadí dôkazov, že časť vtedajšej pravicovej koalície sa tiež podieľala na šírení a zneužívaní dezinformácií na politické účely.

Po predčasných voľbách a vytvorení vlády Roberta Fica na jeseň 2023 sa aktívne snahy štátu o budovanie kapacít strategickej komunikácie a boj proti dezinformáciám a hybridným hrozbám vo veľkej miere zastavili a niektorí aktéri zo scény dezinformácií sa medzitým stali súčasťou vládnej komunikácie a rozhodovania. Kabinet znížil financovanie projektov, ktoré považoval za nevhodné, a naznačil zámery zaviesť zákony obmedzujúce slobody mimovládnych organizácií.

Jednou z najúčinnejších štátnych iniciatív pred rokom 2023 bola prítomnosť slovenskej polície na sociálnych sieťach, kde overovala fakty. Od roku 2017 policajná stránka, ktorú spravoval bývalý novinár David Púchovský, odhaľovala podvody, hoaxy a dezinformácie s nekonvenčným, rýchlym štýlom príspevkov, ktorý prilákal veľké množstvo sledujúcich (viac ako 150 000 do roku 2023). Hoci bola stránka nestranná, často sa zaoberala politicky citlivými naratívmi a stala sa preto terčom politických útokov. Po voľbách v roku 2023 bol mediálny tím vymenený a stránka sa teraz zameriava hlavne na podvody.

Občiansky ekosystém zahŕňa niekoľko etablovaných aktérov. Demagóg.sk a AFP Fakty sú hlavnými iniciatívami v oblasti overovania faktov: Demagóg začal v roku 2010 ako študentský projekt zameraný na overovanie politických debát, v súčasnosti ho prevádzkuje Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť a zamestnáva šesť analytikov; spolu s AFP Fakty (slovenská pobočka AFP Fact Check) slúžia ako oficiálni slovenskí partneri spoločnosti Meta v oblasti overovania faktov. Globsec, významný nezávislý think tank zaoberajúci sa bezpečnosťou a transatlantickou spoluprácou, sa prostredníctvom svojho Centra pre demokraciu a odolnosť zaoberá dezinformáciami a odolnosťou. Adapt Institute prevádzkoval Infosecurity.sk, multimediálnu platformu, ktorá pravidelne uverejňuje správy a dlhšie výskumy o dezinformáciách, konšpiračných teóriách a hybridných hrozbách. Iniciatíva Konšpiratori.sk poskytuje verejnú databázu českých a slovenských webových stránok, ktoré sú považované za nedôveryhodné (zameriavajú sa na konšpiračné teórie, propagandu, dezinformácie a novinárske pochybenia); od roku 2016 dobrovoľnícka komisia hodnotí stránky a ponúka inzerentom čiernu listinu, ktorá umožňuje znížiť príjmy uvedených stránok.

Boj proti dezinformáciám a falošným informáciám je bežne v zlej viere označovaný za cenzúru. Napríklad projekty ako Konšpiratori.sk boli obvinené z potláčania nesúhlasných názorov.¹⁴ Širšie snahy o koordináciu reakcie verejného sektora (od roku 2020) boli

oponentmi vykresľované ako propaganda a politizovaná cenzúra. Mnohí úradníci, ktorí sa v rokoch 2020 – 2023 zapojili do boja proti dezinformáciám a pochádzali z relevantných organizácií občianskej spoločnosti, boli neskôr obvinení z účasti na „liberálnom sprisahaní mimovládok“. Väčšina z nich bola po roku 2023 prepustená a ich programy boli obmedzené alebo zrušené. Toto obmedzenie oficiálnych kapacít viedlo k vzniku nových mimovládnych organizácií, ako je Inštitút pre budovanie odolnosti a Inštitút pre nové bezpečnostné hrozby, ktoré sa zameriavajú na hybridné hrozby a strategickú komunikáciu.

Jednotlivci z občianskeho sektora pôsobia aj ako influenceri na sociálnych sieťach a vzdelávatelia verejnosti, často mimo formálnych inštitúcií. Viac etablované vzdelávacie a osvetové aktivity sa zameriavajú na mediálnu gramotnosť a kritické myslenie. Projekty ako Zmudri produkujú videá, študijné materiály a workshopy, zatiaľ čo Slovenská debatná asociácia organizuje súťaže a školenia zamerané na budovanie kritického myslenia. Aj iné spomínané mimovládne organizácie venujú časť svojej činnosti podobným cieľom, ktoré sú často formované požiadavkami darcov na hmatateľné „výstupy“.

Samotný sektor sa stal predmetom politizovaného konšpiračného naratívu po aprílovej prieskumnej návšteve Bruselu v roku 2023, ktorú zorganizovalo zastúpenie Európskej komisie na Slovensku. Pozvaná skupina – odborníci na dezinformácie z viacerých vládnych rezortov a mimovládnych organizácií – bola následne Robertom Ficom označená ako súčasť sprisahania, nazvaného aj „slovenský Watergate“. Fico a jeho spojenci nepravdivo tvrdili, že spomínaní zástupcovia požadovali, aby Európska komisia a NATO zasiahli proti politikom opozície. Tento útok je súčasťou širšej politickej tézy Roberta Fica a jeho spojencov, ktorá mimovládne organizácie vykresľuje ako zradcov národnej suverenity. Nasledovali škrtý vo financovaní a návrhy zákonov zameraných na obmedzenie činnosti mimovládnych organizácií.

Zdroje

- ¹ Z. Panczová and P. Janeček, 'Popular conspiracy theories in Slovakia and the Czech Republic', *Diogenes* 62 no. 3–4 (2015): 101–113; Z. Panczová 'The Image of the West in Conspiracy Theories in Slovakia and Its Historical Context', *Folklore: Electronic Journal of Folklore* 69 (2017): 49–68.
- ² J. Marušiak, 'Slovak, not Brussels Social Democracy', *Politologický Časopis – Czech Journal of Political Science*, XXVIII no. 1 (2021): 37–58.
- ³ M. Kern, 'Prieskum: Málokto verí, že by bol atentát na Fica zinscenovaný. Obavy z ďalšieho útoku majú skôr voliči koalície', *Denník N*, 29 July 2024, <https://dennikn.sk/4114647/prieskum-malokto-veri-ze-by-bol-atentat-na-fica-zinscenovany-obavy-z-dalsieho-utoku-maju-skor-volici-koalicie/>.
- ⁴ Pozri prieskum agentúry NMS z júla 2025, správa Globsec's Trends za rok 2022, alebo výskum o slovenskom konšpiračnom indexe od Centra pre bioetiku na Univerzite Sv. Cyrila a Metoda v Trnave: <https://www.globsec.org/what-we-do/projects/globsec-trends>; <https://centreforbioethics.sk/sk/novinky/detail/28/celosvetovo-extremne-vysoky-konspiracny-index-na-slovensku/>; <https://nms.global/sk/tretina-populacie-ma-sklony-verit-hoaxom-najviac-im-veria-volici-republiky-a-smeru/>.
- ⁵ Robert Klobucký a Marianna Mrva, 'Conspiracy supporters in V4 countries are not the same, however, political preferences play a vital role', *Sociologický Ústav SAV*, 21.2. 2024, https://www.sav.sk/?doc=services-news&lang=en&news_no=11756&source_no=20.
- ⁶ D. Želinský, 'Aký je pomer priaznivcov a odporcov konšpirácií v slovenskej spoločnosti?' *Sociologický Ústav SAV*, 2.6. 2024, <https://sociologia.sav.sk/podujatia.php?id=3329&r=1>.
- ⁷ 'V komunikácii Slovákov stále dominujú klasické hovory a SMS', *fony.sk*, 14.11. 2023. <https://fony.sk/clanky/v-komunikacii-slovakov-stale-dominuju-klasicke-hovory-a-sms>.
- ⁸ Reuters Institute Digital News Report 2024 <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2024/slovakia>.
- ⁹ M. Urbániková, 'Journalists as liars, servants, and sell-outs? On the declining trust in the media in the Czech Republic and Slovakia', *Global Media Journal – German Edition* 12 no. 2 (2022), <https://doi.org/10.22032/dbt.55519>.
- ¹⁰ Reuters Institute Digital News Report 2023 <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2023/slovakia>.
- ¹¹ K. Kóváry Sólymos, J. Šlerka and M. Možarínski 'Platená nenávisť: Útoky na novinárov najviac sponzorovali politici na Slovensku a v Maďarsku, platformy nezakročili', *ICJK.sk*, 8.10. 2025, <https://icjk.sk/419/Platena-nenavist-Utoky-na-novinarov-najviac-sponzorovali-politici-na-Slovensku-a-v-Madarsku-platformy-nezakrocili>.
- ¹² E. Kováts, M. Poim and A. Pető, *Gender as Symbolic Glue: The position and role of conservative and far-right parties in the anti-gender mobilizations in Europe*. Foundation for European Progressive Studies (2015).
- ¹³ V. Valkovičová and Z. Maďarová 'From Weirdoes to Political Actors – The journey of Slovak gender ideology rhetoric', *Gunda Werner Institute*, 3.5. 2019, <https://www.gwi-boell.de/en/2019/05/03/weirdoes-political-actors-journey-slovak-gender-ideology-rhetoric>.
- ¹⁴ Pričom to bola práve iniciatíva Konšpirátori.sk, ktorá opakovane čelia SLAPP žalobám, ktoré mali za cieľ potlačiť ich zistenia. Pozri T. Langer, 'Case Study – SLAPP in Slovakia' (2023), <https://www.antislapp.eu/curriculum-hub/case-study-slapp-in-slovakia>.

Ak máte záujem o informácie o budúcich podujatiach alebo projektoch, alebo chcete poskytnúť svoju spätnú väzbu k tejto správe, naskenujte tento QR kód.

Viac informácií o projekte REDACT nájdete na:
www.redactproject.sites.er.kcl.ac.uk

